HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עד שימשוך ויחזיק (א)[א]משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מאי טעמא(ב) ונתן הכסף [1]וקם לו משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מאי טעמא (ג)לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש פדאו במאתים ולא הספיק למושכו עד שעמד במנה נותן מאתים מאי טעמא ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי ואין נותן אלא מנה אמאי ה״נ נימא לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי(ד): **מתני׳** כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין (ה)[ב]וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין [ג]וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין [ד]חוץ מבל תקיף(ו) ובל תשחית(ז) ובל תטמא למתים(ח): **גמ׳** מאי כל מצות הבן על האב אילימא כל מצות דמיחייב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות והתניא (ט)[2]איש אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו [ה]הרי כאן שנים אמר רב יהודה ה״ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין ונשים פטורות תנינא להא דת״ר (י)[ו]והאב חייב בבנו למולו [ז]ולפדותו [ח]וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות(כ) וי״א אף להשיטו (ל)במים רבי יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות ס״ד אלא כאילו מלמדו ליסטות: למולו מנלן דכתיב [3]וימל אברהם את יצחק בנו [ט]והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב [4]המול לכם כל זכר [י]והיכא דלא (מ)מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב [5]וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב [3]כאשר צוה אותו אלהים [כ]אותו ולא אותה אשכחן מיד לדורות מנלן תנא דבי ר׳ ישמעאל כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות זירוז דכתיב [6]וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו מיד ולדורות דכתיב [7]מן היום אשר צוה ה׳ והלאה לדורותיכם: לפדותו: מנלן דכתיב [8]כל בכור בניך תפדה [ל]והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו (נ)למפרקיה דכתיב [9]פדה(ס) תפדה ואיהי מנלן דלא מיפקדה דכתיב תיפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו [מ]אינו מצווה לפדות אחרים ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דאמר קרא כל בכור בניך תפדה [נ]בניך ולא בנותיך (ע)תנו רבנן [ס]הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו אמר רבי ירמיה הכל מודין

כל

עד שימשוך. בשור: **ויחזיק.** בבית: **משכו.** הדיוט (פ) חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה: **ולא הספיק לפדותו.** כלומר לתת דמיו לגזבר: **נותן מאתים.** דכי אייקר ברשות הקדש אייקר הואיל ולא נתן המעות: **לא יהא כח הדיוט כו׳.** שאם משכו מיד הדיוט ישלם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל: **פדאו.** נתן את המעות: **מתני׳ כל מצות האב כו׳.** בגמ׳ מפרש לכולה מתני׳: **שהזמן גרמא.** שהזמן גורם (צ) לה שתבא: **חוץ מבל תקיף.** פאת הראש: **ובל תשחית.** פאת זקן: **ובל תטמא.** דכהנים: **גמ׳ אי נימא דמיחייב ברא למיעבד לאבא.** והכי משמע כל מצות שהבן מצווה על אביו נשים פטורות בתמיה: **איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים.** לשנים הוא אומר: **המוטלות (עליו) על האב.** כגון הנך דמפרש בברייתא ללמדו תורה ולמולו ולפדותו בה׳ סלעים אם בכור הוא ולהשיאו אשה (ק) וכולה יליף ואזיל מקראי: **אף להשיטו בנהר.** שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט: **ליסטות ס״ד.** והלא ישב ולא למדו כלום: **כאילו מלמדו ליסטות.** דכיון דאין לו אומנות ויחסר לחמו ילך בפרשת דרכים וילסטם את הבריות: (ר) **כאשר צוה אותו.** ולא את שרה: **מיחייב איהו.** כשיגדל: **אשכחן מיד.** לאברהם נאמר כן: **אינו אלא לשון זירוז.** שיהא מהיר וזריז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות: **תיפדה תפדה כו׳.** כלומר קרי ביה (א) תפדה: **ואיהי מנלן דלא מיפקדא.** איהי אמו מנין שאינה מצווה לפדות את בנה דכיון דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטה: **לפדות את עצמו.** כשהוא בכור ולא פדאו אביו: **ואיהי מנלן דלא מיחייבה.** נהי דאביה אינו מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהי תפדה נפשה לכשתגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה אברא נמי רמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא: **כל שאחרים כו׳.** האב: **הוא לפדות.** שלא פדאו אביו:

משכו במאתים ולא הספיק וכו׳ נותן מאתים מ״ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. וא״ת תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו וי״ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שישתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (ב״ב דף קלג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר דהקדש ולא תשיימא את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי״ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא(ש) גומר בדעתו אפי׳ תשווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות א״נ י״ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוין לוותר להקדש א״כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב](ת): **אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד׳ נג.(א)) דיתמי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים (ב) דקא יהיב דמי ליתמי אפירי וזל [א]אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא במי שפרע[ג] וי״ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאורייתא דינם כהדיוט וא״כ אינם קונים (ב) בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם (ג) לעשות כהקדש שיהו קונים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא (ד) אדינא אע״ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבואו לידי הפסד ע״י תקנת חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי׳ קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאורייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא א״כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדיניה בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** וא״ת למ״ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות וי״ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] וא״ת אכתי מ״ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי״ל דאתיא כמ״ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבה למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה דמשמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס״ד בכור בניך אב חייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי איצטריך להאי קרא:

ואזיל

מסורת הש״ס

א) מעשר שני פ״ד מ״ו תוספתא דערכין פ״ד ה״ב, ב) [ע׳ תוס׳ שבת קכח. ד״ה ונתן], ג) גיטין נב., ד) [ב״מ מד ע״א], ה) תוספתא דסוטה פ״ב ה״ח [ברכות כ: שבת סב. עירובין כז. חגיגה ד. ר״ה ל. מנחות מג. וע״ע תוספתא דקדושין פ״א ה״ח], ו) [ויקרא יט, כז], ז) [שם], ח) [שם כא, א], ט) [לקמן ל:], י) תוספתא דקידושין פ״א ה״ח מכילתא סוף פ׳ בא [לקמן ל:], כ) [לקמן פב ע״א ע״ש], ל) [בכת״י: בנהר. וכלקמן ל ע״ב], מ) [בדפו״ר: מהלוה], נ) [בכת״י: למיפרק נפשיה], ס) [״פדה״ ליתא בכת״י, ובדפו״ר תיפדה. וכ״ה ברש״י וכעי״ז בריו״ף ורא״ש. ועיין רש״ל, רש״ש, וכר״ש מדעסויא], ע) בכורות מט: (תוספתא דבכורות פ״ב) [עי׳ תוס׳ בכורות פ״ו ה״ג], פ) [ברש״י שברי״ף: לחפץ], צ) [ברש״י שברי״ף: למלוה], ק) [צ״ל וכולהו. (רש״ל)], ר) [צ״ל אחר ד״ה מחייב], ש) [עי׳ תוס׳ לעיל ט ע״א ד״ה והלכתא], ת) [וע״ע תוס׳ ב״ב קלג: ד״ה ולא], א) [שם ד״ה יהיב], ב) [צ״ל קונים מהם בלא. (ר״ש מדעסוי)], ג) [בתוס׳ הרא״ש: לעשותם], ד) [בדפו״ר: אדינא].

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
2. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג
3. וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: בראשית כא ד
4. זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר: בראשית יז י
5. וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפַר: בראשית יז יד
6. וְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: דברים ג כח
7. אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם: במדבר טו כג
8. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
9. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

◆

מוסף רש״י

מאי טעמא ונתן הכסף וקם לו. אין הקדש נקנה במשיכה דכתיב ביה ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את המטלטלין (לקמן נד:). **שהזמן גרמא.** דאיכא שעתא דלא מחייב בה (לקמן לד.). **וכל מצות לא תעשה וכו׳ ואחד הנשים חייבים.** דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (ברכות כ:). **דמחייב ברא למיעבד לאבא.** כגון כבוד ומורא (לקמן ל.). **שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו.** מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו (בכורות מט.).

עין משפט נר מצוה

שד א מיי׳ פ״ו מהל׳ ערכין הל׳ ב:
שה ב ג ד מיי׳ פי״ב מהל׳ ע״ז הלכה ג:
שו ה מיי׳ פ״ו מהל׳ ממרים הל׳ ו סמג עשין קטו טוש״ע יו״ד סי׳ רמ סעי׳ ז:
שז ו מיי׳ פ״א ופ״ג מהל׳ מילה הל״א סמג עשין כח טוש״ע יו״ד סי׳ רס:
שח ז מיי׳ פי״א מהל׳ בכורים הל״א סמג עשין קמד טוש״ע יו״ד סי׳ שה סעי׳ א:
שט ח מיי׳ פ״א מהל׳ ת״ת הל״א סמג עשין יב טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ א:
שי ט י מיי׳ פ״א מהל׳ מילה הל״א ב סמג עשין כח טוש״ע יו״ד סי׳ רסא:
שיא כ טוש״ע שם בהג״ה:
שיב ל מיי׳ פי״א מהל׳ בכורים הל״ב סמג עשין קמד טוש״ע יו״ד סי׳ שה סעי׳ טו:
שיג מ מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ב:
שיד נ מיי׳ שם הל״א טוש״ע שם ס״א:
שטו ס מיי׳ שם הל״ג טוש״ע שם סעי׳ טו:

◆

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה תיפדה וכו׳ קרי ביה תִּפָּדֶה: (ב) תוס׳ ד״ה אטו וכו׳ בכספים דהיכא דקא יהיב:

◆

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] תוס׳ ד״ה אטו כו׳ דקא יהיב דמי ליתמי אפירי וזל אין כו׳. נלענ״ד למחוק מלת אין ע״פ הסוגיא דגיטין יעוש״ה ודו״ק:

◆

מוסף תוספות

א. אפילו לא משכו נמי כיון שאמר לפדותו במאתים. תוס׳ ב״ב קלג: ב. כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה. שם. ג. בתוס׳ גיטין דף נג. מקשה כנ״ל. גבי הקדש כה״ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט. ד. ולא קיימי אפי׳ במי שפרע. שם. ה. כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא [מ]שלשים, וקרי ליה לקמן בפירקין (לד.) מ״ע שלא הזמן גרמא. תוס׳ הרא״ש.

◆

תום׳ ר״י הזקן

עד שימשוך. המטלטלין ויחזיק בקרקע. משכו. חפץ של הקדש שהגזבר מכרה. לפדותו. ליתן המעות. ונתן הכסף. גבי הקדש כתיב שאין אדם קונה מן ההקדש אלא בכסף. משכו במאתים. איכא מאן דמפרש שלא דבר כלום אלא ששאל לגזבר בכמה כסף תתן לי זה החפץ ואמר לו הגזבר במאתים ועמד ומשכו. אבל אם אמר לו מאתים אתן לך אינו יכול לחזור בו אע״פ שלא משך, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והעיקר דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו׳ אלא במה שהוא נותן לגבוה כגון שור זה עולה כדאמרינן כיצד אמירתו לגבוה וכו׳, אבל מה שהוא אומר ליתן לא שייך ביה אמירתו לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ״ד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אמרינן במה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הוי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דהא אפילו אין המעות בידו נתחייב בהן. משום הכי נקט פדאו במאתים לסברא דילן להודיע שנתן המעות ולסברא אחרינא להודיע שהמעות ברשותו ונתנם, וה״ה אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולפירושא קמא משום סיפא נקט ליה כשהוקר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. הכא נמי נימא. דהא לעיל אע״ג דאין קנין הקדש במשיכה אמרינן לתועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע״ג דקנין הקדש בכסף, לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. אטו. כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך גזבר לא יחזור בו וקנה הפודה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף, ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאו לחומרא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור בו גזבר, דתנן בשקלים פ״ד ומתניא בפרק הזהב [ב״מ נז, ב] המקבל עליו לספק סלתות מד׳ סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע יספק מארבע קבל עליו לספק ג׳ סאין בסלע והוזלו ועמדו מארבע נותן מארבע שיד הקדש על העליונה, ואע״ג דבהדיוט איכא מי שפרע אם יחזור בו הלוקח. וזה ראיה דבבא קמייתא דאמרינן קנה דוקא כשלא הוזל אבל אם הוזל חוזר בו הגזבר ואינו מקבל עליו מי שפרע שיפה כח הקדש מכח הדיוט, אבל כשקנה הדיוט מגזבר ונתן כסף אע״פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו ההקדש בכסף. נשים פטורות. וכי הבת פטורה מכבוד אב ואם. שנים. שהזהיר הבן והבת. תנינא. תנן במתני׳ מה ששנו בברייתא. לסטות. שמתוך שאין לו אומנות [גורם לון] להיות מלסטם את הבריות. לכם. רבים משמע והיינו ב״ד. אשר לא ימול ונכרתה. אלמא הוא מצווה. תפדה. קרי ביה תפדה דלא מחייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.